

LUKASEVANGELIET

Jesus er for alle

LUKASEVANGELIET

- ▶ Lengste bok i NT
- ▶ Eneste evangeliet med en fortsettelse (Apg)
- ▶ Eneste evangeliet som har med Jesu himmelfart
- ▶ Skrevet til Teofilus (1:3)
- ▶ Utelater/forklarer typisk jødisk stoff (*rabbi* —> *mester*; *hedninger* —> *syndere*)
- ▶ Universelt fokus: Jesus er for alle - spesielt samfunnets utstøtte

LUKAS

- ▶ En av Paulus' medarbeidere, lege, hedning (Kol 4:11, 14)
- ▶ Eneste ikke-jødiske forfatter av NT
- ▶ Godt utdannet. Avansert språk og stil. Kan GT godt.
- ▶ Når: 60-80 e.Kr.

TEOFILUS (1:3) – OG ANDRE LESERE

- ▶ *Ærede* brukes om guvernørene Feliks og Festus (Apg 24:3, 26:25) —> kanskje en romersk offiser e.l.
- ▶ Muligens Lukas sin “sponsor” som ville være ansvarlig for at skriftet ble kopiert og distribuert. Vanlig med en dedikasjon til utgiveren.
- ▶ Mer enn en utgiver: *“så du kan vite at det er pålitelig, det du har fått opplæring i”* (1:4)
- ▶ Teofilus var trolig en hedningekristen, og Lukas har også andre hedningekristne i tankene når han skriver.

SPØRSMÅL TEOFILUS (OG ANDRE LESERE) KAN HA HATT:

- Hvordan kan jeg vite at jeg som hedning er en del av Guds folk? Hører jeg virkelig til her? Hvordan henger troen på Jesus sammen med jødedommen?
- Hvordan kan jeg vite at dette er sannheten når det finnes så mange andre religioner?
- Hva vil det si å være en disippel av Jesus?

Guds rike er for alle (hedninger, utstøtte, kvinner, enker, samaritanere)

Guds plan (oppfyllelse, "i dag", "må")

TEMAER OG SÆRTREKK:

Bønn

Den hellige ånd

Rikdommens farer

STRUKTUR

Intro	Kap 1-2	Johannes og Jesus blir født. Bro fra GT.
Del 1: I Galilea	3:1 - 9:50	Helbreder, kaller disipler, tilgir synd, “sletteprekenen”, noen få lignelser.
Del 2: På vei til Jerusalem	9:51 - 19:27	På reise. Undervisning og mange lignelser, få mirakler, mye unikt for Lukas
Del 3: I Jerusalem	19:28 - 24:53	Siste uke

INTRO

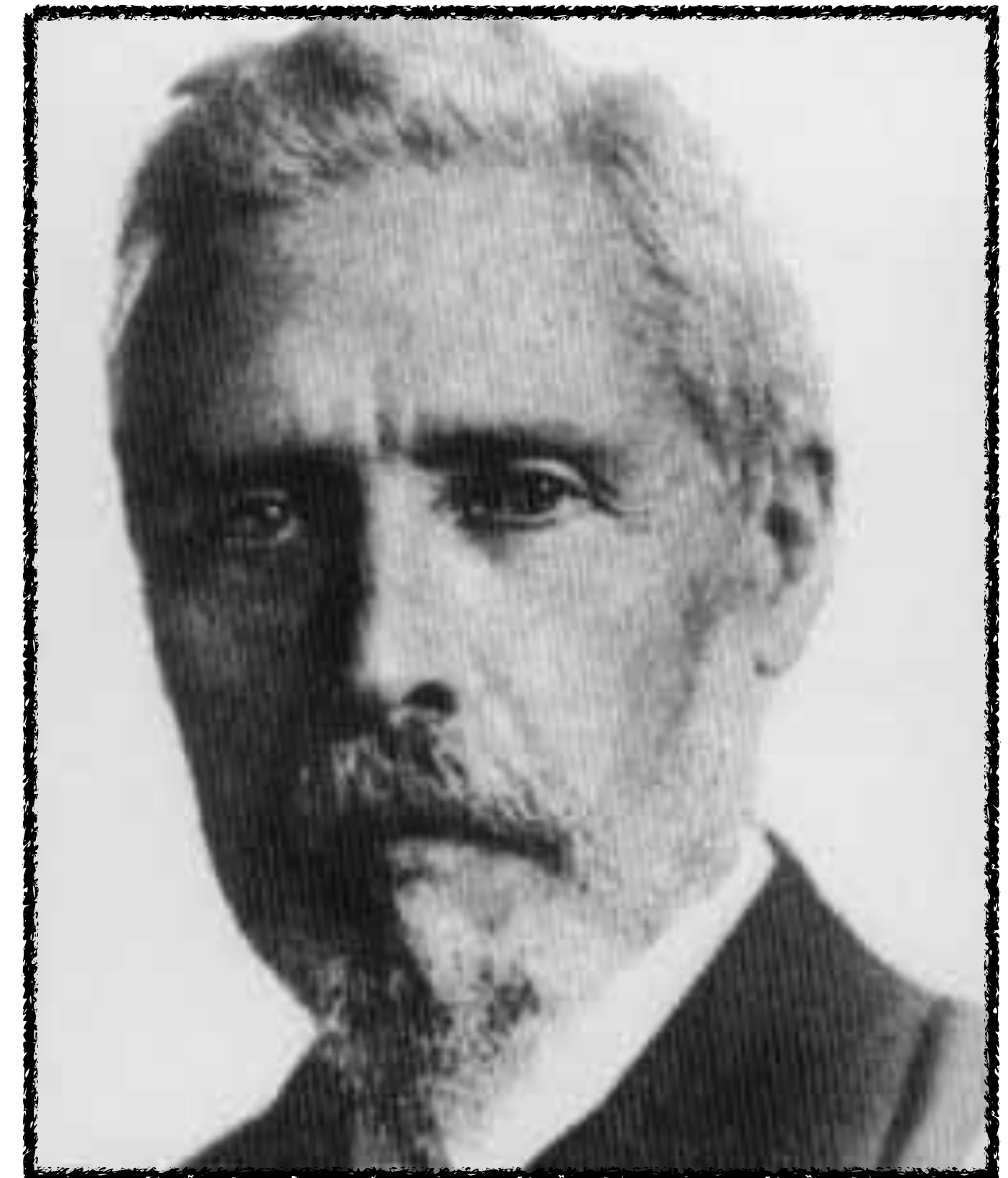
Kap 1-2

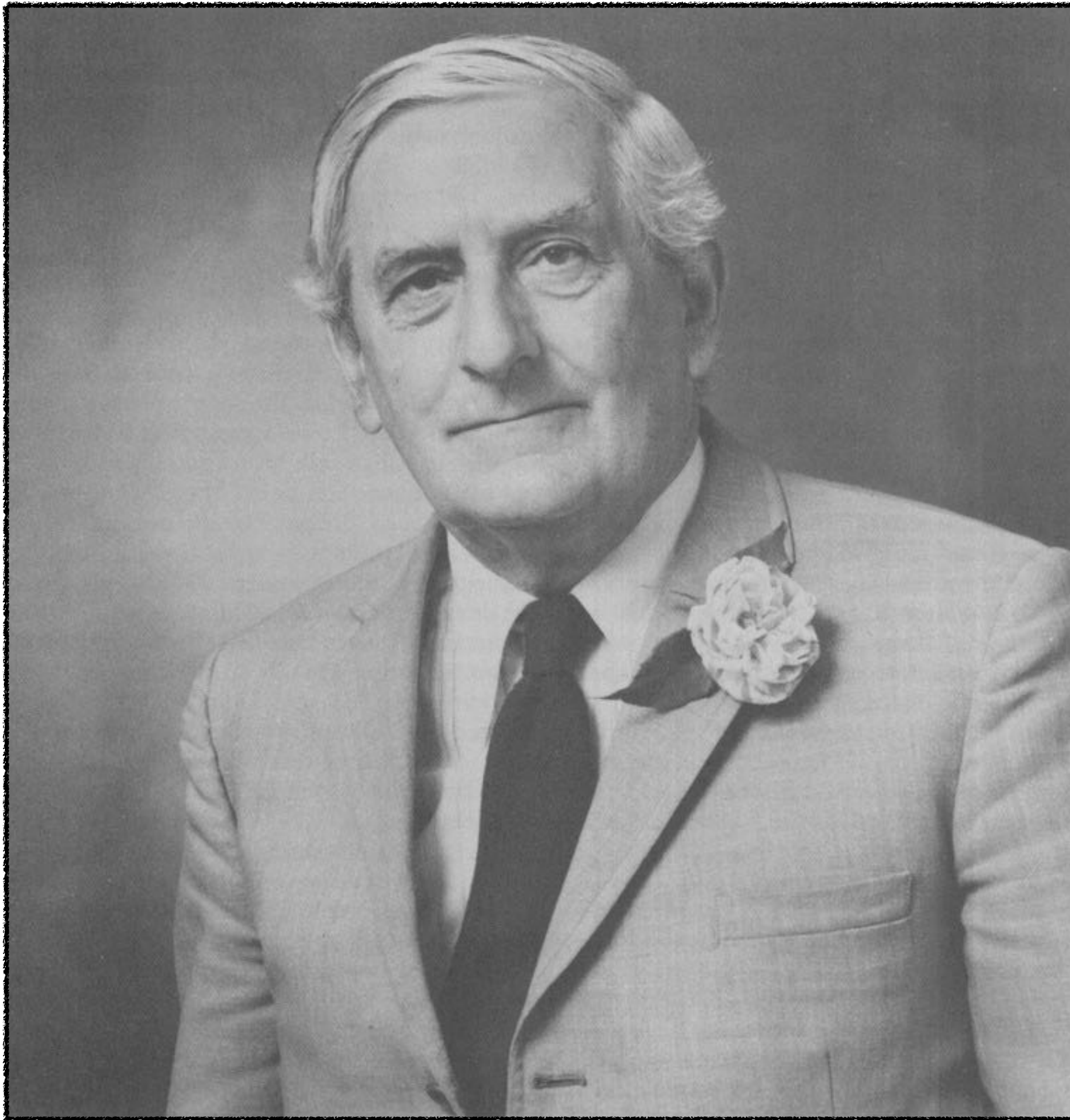
FORORD (1:1-4)

- “Mange” = flere enn Markus og Matteus
- “det som er blitt **oppfylt** blant oss” —> **Guds plan: Jesus oppfyller GT**
 - 4:21 - *I dag er dette skriftordet blitt **oppfylt** mens dere hørte på.*
 - 9:31- *de talte om det han skulle **fullføre** i Jerusalem*
 - 22:16 - *Aldri mer skal jeg spise påskemåltidet før det er blitt **fullendt** i Guds rike.*
 - 24:44 - *alt **måtte oppfylles** som står skrevet om meg i Moseloven, hos profetene og i Salmene.*
- Kilder: øyenvitner og tjenere for Ordet (kanskje inkl. Mark og Matt)
- “gå nøye gjennom” —> mange detaljer

SIR WILLIAM RAMSAY (1851–1939)

"Lukas er en førsteklasses historiker; ikke bare er hans faktautsagn troverdige [...] denne forfatteren burde bli plassert sammen med de aller største historikerne. Lukas' historie er i særklasse når det gjelder dens troverdighet."

A.N. SHERWIN-WHITE (1911-1993)

“Den historiske bekreftelsen av Apostlenes gjerninger er overveldende [...] Ethvert forsøk på å avvise den grunnleggende historisiteten av boka må nå virke absurd. Historikere med Romerriket som fagfelt har lenge tatt den for gitt.”

KAP 1-2

- Stilbytte i 1:5 fra klassisk gresk til “semittisk gresk”
 - Historien begynner i templet i Jerusalem
 - Sakarja og Elisabeth er gamle og barnløse
—> Abraham og Sara —> oppfyllelsen av den historien
- Dette er ikke begynnelsen på en ny religion, men oppfyllelsen av en gammel!*
- **Den hellige ånd** er “aktiv igjen” (nevnes 9x i kap 1-3): i Johannes, i unnfangelsen av Jesus, i de profetiske sangene...
 - “Av Davids ætt” (1:27)... “Jesus” (1:31) = “Jahve frelser”... Guds sønn, konge (1:32-33)
 - **Guds plan:** 1:17, 32-35, 54-55, 68-73, 2:11, 30-32, 34-35.

“Det er som om hovedhandlingen i evangeliet utspiller seg midt på scenen, i rampelyset, mens en skjerm bak scenen viser en kaleidoskopisk serie med blinkende sepiatonedede bilder fra Israels skrifter. Bildene kan lyne forbi nesten uten at man merker det, men hvis seerne følger nøye med, er det mange øyeblikk hvor ord eller bevegelser hos karakterene på scenen speiler noe av den stadig forandrende bakgrunnen (eller er det motsatt?).”

(Richard Hays)

MARIAS SANG (1:46-55)

- ▶ Likheter med Hannas sang (1 Sam 2:1-10)
- ▶ Temaer:
 - **Guds rike for de utstøtte/fattige:**
 - Gud løfter opp lave og støter ned mektige (v. 48, 52 —> Ord 3:34, Jes 2:11-12, 17)
 - Han mettet de sultne, men sendte de rike bort (v. 53) —> **rikdommens farer**
 - **Guds plan** (v. 54-55): Oppfyllelsen av løftene til Israel og løftet til Abraham

KAP 1-2

- Sakarjas sang (1:68-79): **Guds plan** (forløsning, frelse, Davids hus, løfter, pakt...)
- Jesu fødsel (2:1-20)
 - **For alle:** “hele folket” (v. 10)
 - **De fattige:**
 - Jesus ble født i fattigdom, blant fattige og lavtstående gjeterere, med et stakkarslig tegn: et barn i en krybbe (v. 12, også i v. 24).
 - Jesus identifiserte seg med de som stod lavt, og evangeliet ble først forkynt for dem.
- Simons sang (2:29-32) - inspirert av flere vers fra Jesaja
 - **Guds plan:** “sett din frelse” = sett Jesus = “sett *Jahve er frelse*“ (Jes 52:10, Sal 98:3)
 - **For alle:** et lys til åpenbaring for hedningene (Jes 9:2, 42:6, 49:6, 51:4, Jes 60:1-3, 19)
- Jesus i templet (2:41-52): Jeg **må** være i min Fars hus (“**det er nødvendig**”) - **Guds plan**

DEL 1:

I GALILEA

3:1 - 9:50

Fariseere (“separatister”)

- Oppstod ca. 160 f.Kr.
- **Et parti.** Mange var skriftlærde av utdanning.
- Ledende roller i synagogene. Prester kunne også være fariseere.
- Holdt “tradisjonene fra fedrene” (den muntlige Torah) i tillegg til loven (Mark 7:3). Sabbaten, renhetsforskriftene og tienden var spesielt viktig.
- Idealet var å følge lovene for renhet i templet også utenfor templet, spesielt ang. måltider. Den muntlige loven skulle være “et gjerde rundt loven” for å hindre at Moseloven ble brutt.
- Paulus var en fariseer (Apg 22:3, 26:5, Gal 1:13-14, Fil 3:5-6)

Saddukeerne

- Trolig oppkalt etter overpresten Sadok (1 Kong 4:2)
- Var knyttet til **presteskabet** og templet. Mange prester var saddukeere, men trolig ikke alle. De kan ha vært en slags **overklasse**.
- Lojale mot romerne
- Ingen muntlig Torah. Trodde ikke på de dødes oppstandelse eller engler/ånder (Apg 23:8)
- Forsvant fort etter templets ødeleggelse i 70 e.Kr.

Skriftlærde

- ***Et yrke:*** Lærere som skulle forklare loven for folket.
- Kalles også “lovkyndige” og “lovlærere” i NT (eng.: *lawyers*). Ble kalt “rabbi”.
- Skulle ha en jobb ved siden av.
- Nesten synonymt med fariseere (Matt 5:20, kap 23), selv om de kan skilles (Mark 2:16).
- Esra kalles en skriftlærd (Esra 7:11)

JESU DÅP (3:21-22) – EN “KRONINGSSEREMONI”

- Ånden kommer over ham (1 Sam 16:13)
- Salvat av en profet (1 Sam 16:13)
- Som Israels konger utropt til “Guds sønn” (Sal 2:7) - men overgår dette
- Også Herrens tjener (Jes 42:1)

SLEKTSTAVLEN (3:23-38)

Jesu slekt viser at han er...

➔ *Den messianske kongen*
(av David)

➔ *som bringer Guds velsignelse* (av Abraham)

➔ *til alle mennesker* (av Adam)

...og er Guds sønn

EUSEBIUS

CA. 260-340

HISTORIKER & BISKOP

«KIRKENS HISTORIE» (CA. 325)

Heli, Melchi... of our study, I have to explain how each appears in the records as his father, Jacob tracing his descent from Solomon and Heli from Nathan. Before that I must explain how those two, Jacob and Heli, were brothers, and before that how their fathers, Matthan and Melchi, members of different families, are stated to have been Joseph's grandfathers. Well now, Matthan and Melchi, successive husbands of the same wife, fathered half-brothers, for the law allows a woman who has been either divorced or widowed to marry again. The wife in question, whose name is given as Estha, first married Matthan the descendant of Solomon, and bore him Jacob; then on the death of Matthan the widow married Melchi, whose line went back to Nathan, and who belonged to the same tribe, though not to the same family, and by him had a son Heli. Thus though the families were different, we shall find that Jacob and Heli had the same mother. When Heli died childless, his brother Jacob took his wife and by her became father of Joseph in the third generation. According to nature Joseph was his son – and according to reason, so that Scripture says, 'Jacob begot Joseph'; but according to law he was Heli's son; for Jacob as a good brother 'raised up' offspring to him. It follows that the genealogy in which he finds a place cannot be invalidated, though Matthew the evangelist in his account says, 'Jacob begot Joseph', whereas Luke says, 'Who was, as people imagined' – note this comment – 'the son of Joseph, the son of Heli, the son of Melchi'. It was impossible to express legal descent more explicitly, and never once from beginning to end did he use the word 'begot' with reference to this type of fatherhood, as he traced the line, in the reverse direction, to 'Adam, the son of God'.³

JESUS BLIR FRISTET I ØRKENEN (4:1-13)

Jesus fikk bekreftet sin identitet i dåpen: Guds sønn, elsket og til Guds glede. Fristelsene er angrep på dette:

1. “Er du Guds Sønn, så gjør denne steinen om til brød.” (Jesu svar: 5. Mos 8:3)
2. “Fall ned og tilbe meg, så skal du få alle verdens riker.” (Jesu svar: 5. Mos 6:13)
3. “Er du Guds Sønn, så kast deg ned herfra.” (Sal 91:11-12) (Jesu svar: 5. Mos 6:16)

→ v. 15

Jesus = Den nye Adam, som står der hvor Adam falt (—> slektstavlen)

(Israel 40 år - Jesus 40 dager)

Alle tekstene er fra da Israel ble testet i ørkenen

Jesus personifiserer og oppfyller Israel

JESUS BLIR FRISTET I ØRKENEN (4:1-13)

All fristelse er et forsøk på å skille oss fra Gud. Derfor blir vi mest sannsynlig angrepet i vår identitet og vår følelse av verdi. Jesus gikk ut i ødemarken sikker på sin identitet. Vi trenger også å vite dette. Vi trenger å ha vår identitet og sikkerhet i Gud alene.

- Greg Ogden

JESU “PROGRAMTALE” I SYNAGOGEN I NASARET (4:16–22)

- **Guds plan:** Ikke et brudd med jødedommen (v. 16) —> troen på Jesus er sann jødedom
- **Den hellige ånd** (3:22, 4:1, 14, 18) —> skulle være over Messias (Jes 11:2, 42:1, 61:1 —> henter om at han er Messias)
- Jesu oppgave:
 - a) **forkynne et godt budskap (“evangeliet”)** for fattige
 - b) rope ut at **fanger skal få frihet/sette undertrykte fri**
 - uttrykk om jubelåret (3. Mos 25:10).
 - “Frihet” kan også bety “tilgivelse”. Jesaja brukte dette om frihet fra Babylon, men Jesus kom med frihet fra synd (= tilgivelse).
 - 4:31-44 —> både fysisk og åndelig undertrykkelse
 - 5:31-32 —> først og fremst åndelig helbredelse
 - c) rope ut at **blinde skal få synet igjen** —> symboliserer et lys i mørket (1:78-79, 2:32)
 - d) rope ut et nådens år fra Herren: ikke tiden for “en hevners dag for vår Gud” (Jes 61:2) (**Guds plan**)

MIRAKLER

- Jesus ser ingen grunn til å gjøre mirakler i Nasaret (4:23-27) pga vantroen deres (Matt 13:58)
 - 4:25-27 —> Kongebøkene: Et lavpunkt i Israels historie hvor folket forkastet Gud og dyrket andre guder. Derfor gjorde Gud i stedet mirakler utenfor Israel. **En advarsel mot å avvise Jesus.**
- 4:42-44: Oppsummering av miraklene som akkurat har blitt nevnt, siden han sier det er **derfor han var kommet**. Miraklene handler derfor om å forkynne evangeliet og kan ikke løsrives fra dette.
 - Jesus sier selv at dette ikke er det viktigste (Luk 10:20, Matt 12:39, Mark 8:12, Joh 6:26-27). Noen ganger vil han ikke at det skal fortelles videre (Luk 8:56).
 - Fordi meningen med mirakler vil forsvinne hvis man fokuserer kun på selve hendelsen.
 - *“Opplevelsene av hva Jesus gir kan overskygge han miraklene peker på.”* (Darrell Bock)

MIRAKLER: JESU SVAR TIL JOHANNES (7:22)

- Jesus bruker GT-tekster som handler om “frelsestiden”:
 - Jes 26:19 - døde skal bli levende
 - Jes 29:18-19: døve skal høre, blinde skal se, hjelpeløse skal glede seg, fattige skal juble
 - Jes 35:5-6: blinde ser, døve hører, lamme springer, stumme jubler
- Jes 29 og 35 handler om tilbakevendingen fra eksilet i Babylon...
- Jes 6:9-10 —> folket er *åndelig* blinde og døve, *åndelig* syke
- Ingen tydelige tegn på at Israel forventet slike konkrete, fysiske mirakler i frelsestiden, eller at Messias ville gjøre mirakler. Jesus er den første som tolker det slik.
- *Miraklene er tegn som peker på den åndelige sannheten bak (jf. Johannesevangeliet).*

GJENNOM JESU FORKYNNELSE BLIR MIRAKLENE MER ENN MIRAKLER:

blinde ser	→	mennesker kommer til tro
spedalske renses	→	folket kan bli rensset og ha et forhold til Gud igjen
døve hører	→	Israel lytter igjen til Guds ord
døde står opp	→	Den totale fornyelsen av Guds folk / det evige liv
naturmirakler	→	Guds rike bryter gjennom og vinner over kaoskreftene

Demonutdrivelser nevnes ikke i Jesu svar fordi de ikke nevnes som tegn på frellestiden i GT.

6,20-22: Saligprisninger ("overraskende gratulasjoner")

- Salig = Lykkelig i aller dypeste forstand
- ***Viktig: Sagt til disipler, ikke generelle utsagn. Pga sin situasjon vil de forstå Guds rike og ønske å komme inn i det. Derfor er de salige.***
- 4 saligprisninger og 4 korresponderende ve-rop.
- Situasjonen skal snus opp-ned (som i 1:50-53 og 16:19-31).

1: “SALIGE ER DERE FATTIGE, GUDS RIKE ER DERES” (6:20)

➤ Hva slags fattige? Matteus har “fattige i ånden” (Matt 5:3)

➤ Marias sang:

fattigdom	hovmodstanker
de lave	herskere
de sultne	de rike

➤ GT: “Fattig” aldri en kontrast til “rik”, men brukes om “de hjelpeløse”.

➤ *Fattig = “en åndelig tigger”, en som ikke har noe å tilby Gud, men som står tomhendt foran ham.*

➤ En sammenheng med økonomisk fattigdom, men ikke hele svaret.

➤ 7:22 —> **de fattige får** ikke økonomisk hjelp men **evangeliet forkynt**

➤ Økonomisk fattigdom tvinger oss til å søke Gud. Derfor en fare å være rik.

➤ Sakkeus var ikke fattig, men blir likevel et eksempel (19:10)

Vestens rikdom er et problem. Vi har det bra og trenger ikke Gud. (6:24)

2 OG 3: SALIGE ER DERE SOM NÅ SULTER OG GRÅTER (6:21)

- *Nå* vs. framtid = Guds frelse. Gud vil gripe inn og snu situasjonen.
- Kontrast til ve-ropene i v. 25. En fullstendig forandring.
 - *Mette* = ikke åndelig sultne. En dag skal de kjenne at de ikke er tilfredse lenger.
 - *Le* = fornøyd med livet som det er. Men det kommer en tid når det ikke vil være like godt.
 - Samme poeng i 1:52-53. Gud har handlet på denne måten tidligere, og det samme forventes i framtiden.
- *De som ikke har et godt liv nå er mer åpne for Gud, og han kommer til å snu ting på hodet til slutt. Motgang i livet kan være åndelig bra for oss.*

4. SALIGE ER DERE NÅR FOLK HATER DERE (6:22–23)

- Korresponderer med 4. ve-rop (v. 26)
- Tydelig rettet mot disiplene. De han snakker til har en relasjon til Jesus.
- Dvs. at disiplene kan kalles fattige, sultne osv.
- Det Jesus erfarte, og det Guds profeter i GT erfarte, vil hans disipler også erfare. (21:17)
- “De salige” går ikke et lett liv i møte her på jorda, men disse ordene ville oppmuntre dem. Vi er i godt selskap når vi møter motgang, og Jesus ber oss hoppe av fryd (jf. Apg 5:41, 1 Pet 4:12-16).

AVSLUTNING AV TALEN: HUS MED OG UTEN GRUNNMUR (6:46-49)

- Avslutter med å få lytterne til å tenke over hva han har sagt og sette det ut i livet. Å kalle ham "Herre" innebærer lydighet.
- 3 skritt:
 - for å bygge *med* grunnmur: *kommer til meg - hører mine ord - gjør det de sier*
 - for å bygge *uten* grunnmur: *kommer til meg - hører mine ord - ikke gjør etter det*
 - Advarselen er å høre Jesu ord men ikke anvende dem. Ikke bygge livet sitt på det som blir stående gjennom stormene i livet, når man har hørt hva han sier.
- *gravde dypt og la grunnmuren på fjell...*
 - Innebærer at man må jobbe for det, men det er verdt det. Mer lettvint å bygge rett på bakken, men det holder ikke i lengden.
 - *Bibelstudier: Arbeid som vil bygge grunnmuren for huset ditt.*

PÅ HVILKET FJELL FÅR DISIPLENE SE JESU HERLIGHET? (9:28–36)

Taborfjellet

Hermonfjellet

DISIPLENE FÅR SE JESU HERLIGHET

(9:28-36)

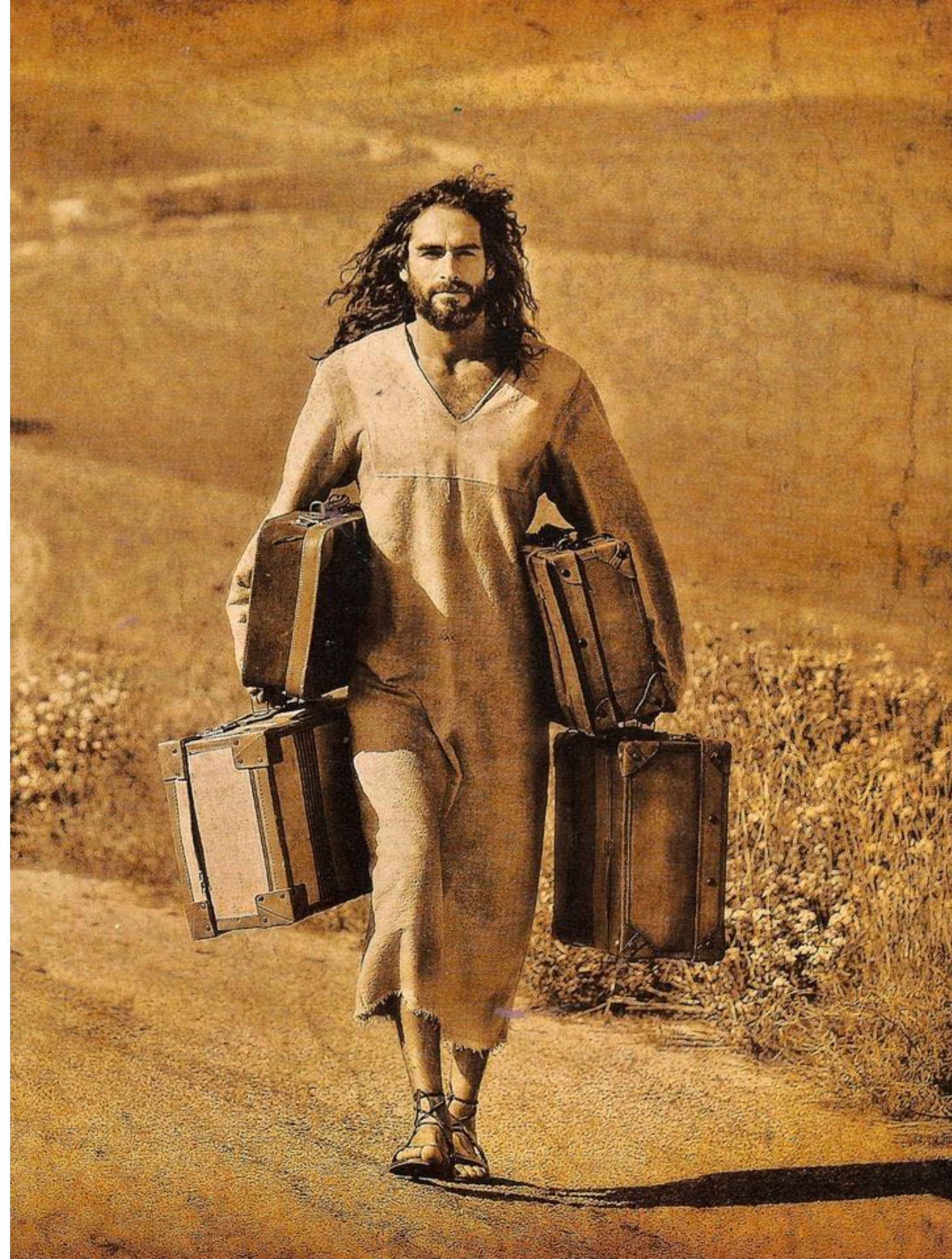
- “Blendende hvite” —> “hvite som snø” (Gud i Dan 7:9)
- Hytter? Samme ord som telthelligdommen i 2. Mos hvor Gud møtte menneskene.
- v. 35: Gjentakelse av 3:22
 - Moses —> Jesus er Profeten fra 5. Mos 18:15 (“Hør ham!”)
- Moses på Sinai (2 Mos 33): Gud går forbi Moses og viser sin herlighet men ikke sitt ansikt.
- Elia på Horeb (Sinai) (1 Kong 19:8-12): Gud går forbi Elia, men Elia dekket til ansiktet.
 - De får endelig se Guds ansikt når de ser Jesus. Jesus er Guds herlighet som skal lide og dø for sitt eget folk.
 - Elia —> Mal 3 og 4 har skjedd. Messias har kommet.

Et frampek mot oppstandelsen for å oppmuntre disiplene i å følge ham mot korset.

DEL 2:

**REISEN TIL
JERUSALEM**

9:51 - 19:27

KAP 14

“FORTELLING-LIGNELSER” I KAP 9-19

10:25-37	Den barmhjertige samaritanen	“Hvem er min neste” —> “Hvem viste seg som en neste?”
12:16-21	Den rike bonden	Rikdommens farer
13:6-9	Fikentreet som ikke bar frukt	Omvendelse før dommen kommer
14:15-24	Det store gjestebudet	Jødene avviste Jesus; de utstøtte hentes inn
Kap 15	Sauen, sølvmynten og sønnene	Hvorfor Jesus spiser med tollere og syndere
16:1-13	Den uhederlige forvalteren	Tjen Gud med penger
16:19-31	Den rike mannen og Lasarus	Rikdommens farer og evangeliet for de fattige
18:1-8	Enken og dommeren	Be alltid og mist ikke motet
18:9-14	Fariseeren og tolleren	Hvordan blir man rettferdig for Gud?
19:11-27	Pundene	Hvordan skal vi leve til Jesus kommer igjen?

Lignelse: “en oppdiktet fortelling, men likevel i samsvar med dagliglivet, som billedlig beskriver spesielt Guds rikes natur”

Hvordan skal lignelsene tolkes?

Jesus forklarer bare to: Såmannen + Ugresset i hveten

Han forklarer detaljene som metaforer

Noen standard-metaforer:

- ▶ Autoritetsperson (herre, konge, far...) = Gud
- ▶ Vingård (Jes 5:1-7, Jer 12:10) = Israel
- ▶ Innhøstning = dom
- ▶ Ild = dom
- ▶ Festmåltid = Messias' festmåltid i den nye tidsalder

metafor: *uttrykk brukt i overført betydning, billedlig uttrykk* (gr. 'overføring')

allegori: *utvidet metafor* (gr. 'si noe annet')

Forstå
Såmannen
(Mark 4:13)

3 tips:

1. Vi bør unngå overtolkning. Alle detaljer er ikke metaforer. De fleste lignelsene har trolig 2-3 poeng, avhengig av antallet “karakterer”.
2. Tolk i lys av konteksten i evangeliene.
3. Meningen må være noe som publikum ville forstått i sin historiske setting.

FIKENTREET SOM IKKE BAR FRUKT (13:6-9)

1. *Hvem fortelles lignelsen til? “Noen” jøder (v. 1)*

2. *Hva er konteksten? Omvendelse (v. 1-5)*

3. *Hvilke metaforer brukes?*

Mannen/herren = Gud

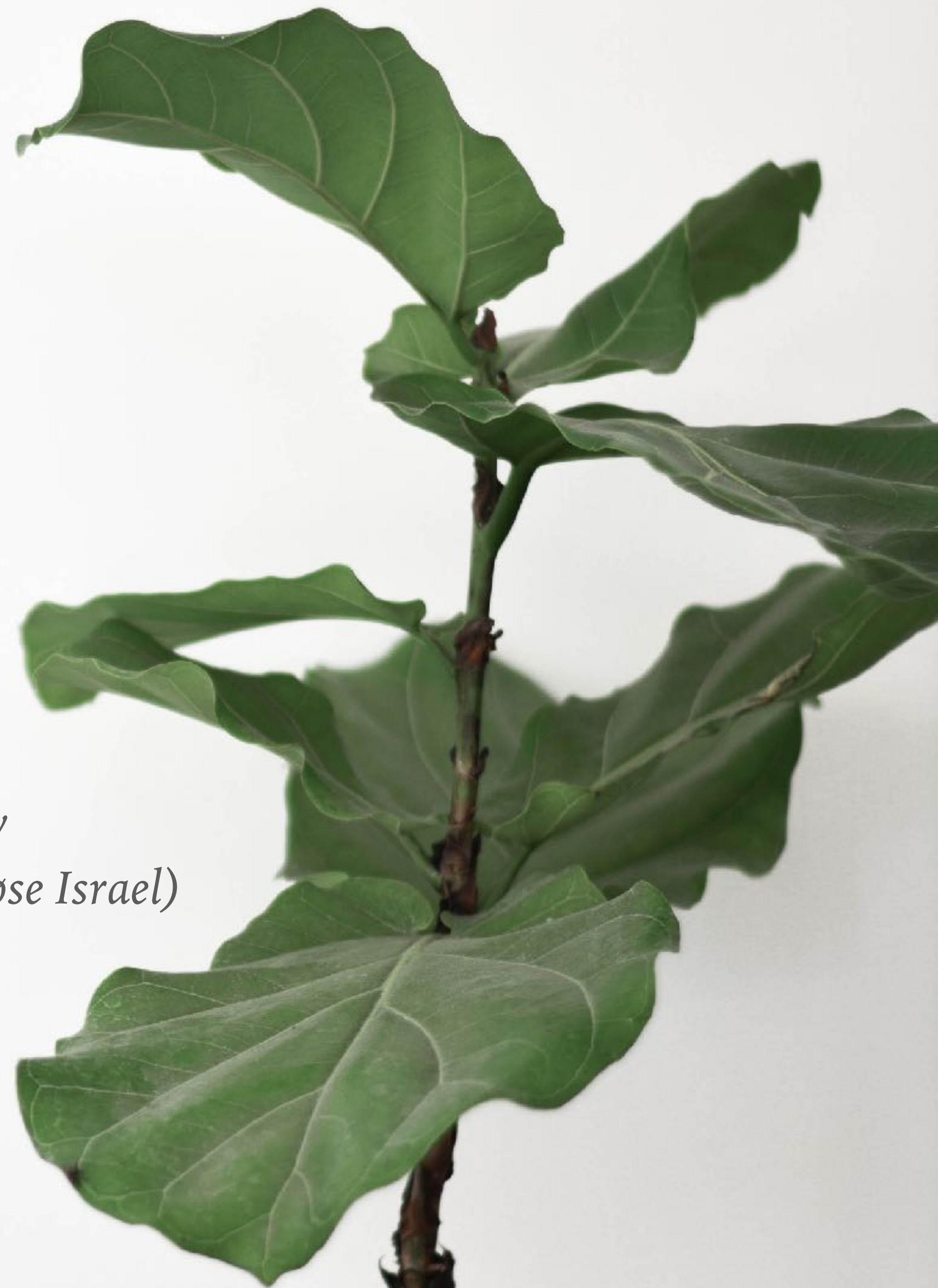
Vingård = Israel/Guds folk

Fikentre = Israel/tempelet (lignelsen erstatter forbannelsen av fikentreet i Matt/Mark, som står for tempelet/fruktløse Israel)

Hogge ned = dom (samme ord i 3:9)

4. *Hva er viktig historisk bakgrunn?*

Gjødsel var uvanlig, et tegn på ekstra innsats.

FIKENTREET SOM IKKE BAR FRUKT (13:6-9)

5. Hva er poenget?

Israel har ikke båret frukten Gud forventet. De må omvende seg for å unngå dommen. Det er fortsatt tid fordi Gud er nådig, men de vet ikke hvor lang tid de har (v. 1-5, 9).

De siste dager har begynt med Jesus. Dommen kommer snart.

6. Hva betyr lignelsen for oss?

En dom kom i år 70 da tempelet ble ødelagt (Luk 21:22-23), men vi har blitt podet inn på Guds tre ved tro (Rom 11). Jesus bærer den frukten Gud forventer for oss (Joh 15:1-8).

Du vet ikke når du kommer til å dø, eller når Jesus kommer igjen. Ikke planlegg å bli en kristen når du ligger for døden.

DET STORE GJESTEBUDET (14:16-24)

1. *Hvem fortelles lignelsen til? En av gjestene, mens andre hørte på (v. 15-16, 24)*
2. *Hva er konteksten? Et middagsselskap hos en fariseer (v. 1-14)*
3. *Hva er viktig historisk bakgrunn? De hadde blitt invitert på forhånd og hadde svart ja allerede. Stor fornærmelse å komme med dårlige unnskyldninger når selve dagen kom.*
4. *Hvilke metaforer brukes?*

Mannen/herren = Gud

Festmåltid = Messias' festmåltid i den nye tidsalder

De innbudte = Israel som hadde hørt Guds ord gjennom profetene og inngått pakt med Gud

Tjeneren = Jesus? Apostlene?

Folkene = De utstøtte som vanligvis ikke ble invitert til selskap (v. 13)

DET STORE GJESTEBUDET (14:16-24)

5. Hva er poenget?

Jødene hadde Skriftene og sin historie som inviterte dem inn i Guds rike, men de avviste det når Jesus og disiplene kom med den endelige innkallingen. I stedet tok uventede grupper mennesker imot evangeliet.

Jesus skifter til “dere” i v. 24 og snakker til gjestene. Det er hans festmåltid lignelsen handler om. Fariseeren og gjestene hans må ikke avvise Jesus.

6. Hva betyr lignelsen for oss?

“Det er ennå plass.” Det er alltid plass til flere. Derfor drøyer Jesus med å komme tilbake (2. Pet 3:9).

Uventede mennesker kan komme til å svare ja til evangeliet. Vi må “nøde folk til å komme inn.

DEN UHEDERLIGE FORVALTEREN (16:1-13)

1. Jesu disipler har noe å lære om langsiktig tenkning og hvordan overføre dette til Guds rike. (v. 8b)
 - Eks 1: Være generøs og investere i Guds rike (v. 9)
 - Eks 2: God håndtering av penger er tegn på at vi kan forvalte ting i Guds rike. (v. 10-11)
 - Eks 3: Det er viktig hvordan vi forvalter alt vi låner i vårt jordiske liv. (v. 12)
2. Vi må ikke bli så “økonomisk fornuftige” at vi stoler mer på penger enn på Gud.

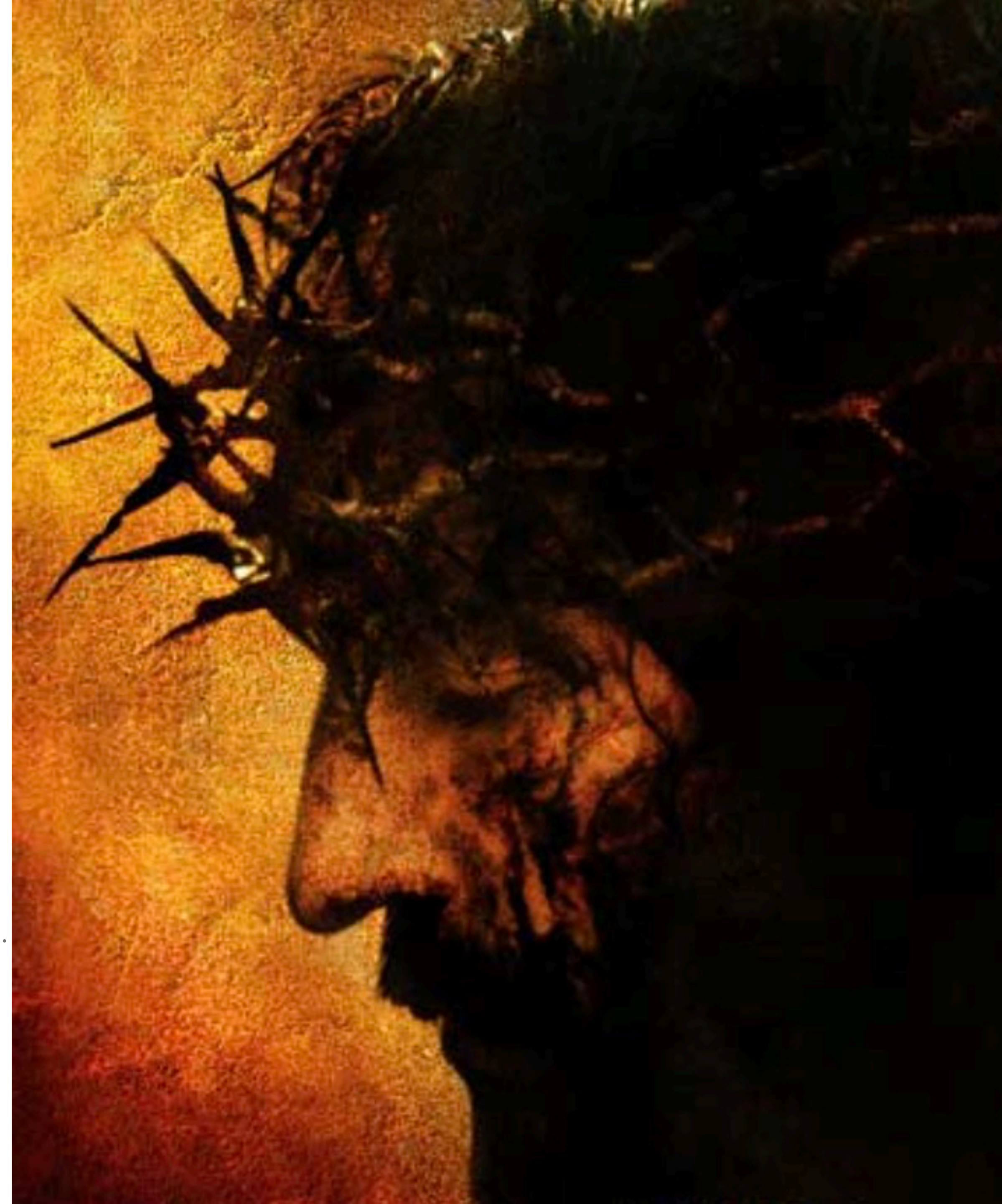
SAKKEUS (19:1-10)

- Klimaks i reisefortellingen?
- **Overtoller + svært rik**
- “**I dag må** jeg ta inn hos deg.”
- “**I dag** er frelse kommet til dette huset, for også han er en **Abrahams sønn.**”
- v. 10 er et nøkkelves for hele Lukasevangeliet: “*Menneskesønnen er kommet for å **lete etter de bortkomne og berge dem.***”
- Sakkeus blir eksemplet på hvem Jesus kom for å frelse. En synder som vender om og kommer til tro.

DEL 3:

I JERUSALEM

19:28 - 24:53

VINBØNDENE OG ARVINGEN (20:9-19)

1. *Hva er konteksten? Spørsmål om autoritet, på tempelplassen (v. 1-8)*
2. *Hvem fortelles lignelsen til? Overprestene, de skriftlære og de eldste (v. 1, 19)*
3. *Hva er viktig historisk bakgrunn?*
4. *Hvilke metaforer brukes?*

Eieren av vingården = Gud

Vingård = Israel

Vinbøndene = De jødiske lederne

Tjenerne = GTs profeter

Sønnen = Jesus (3:22)

Andre = Apostlene og deres medarbeidere? Senere: hedningekristne ledere?

VINBØNDENE OG ARVINGEN (20:9-19)

5. Hva er poenget?

Konteksten er autoritet, men Israels ledere har aldri respektert Guds lederskap. Ingen av profetene ble respektert, og heller ikke Jesus. Jesus gidder ikke si hvor han har sin autoritet fra, fordi han vet at de ikke kommer til å respektere dette uansett.

Privilegiet med å lede Guds folk tas fra prestene, de skriftlærde og de eldste og gis til apostlene og andre trofaste ledere. De 12 apostlene representerer det nye Israel. De nåværende lederne skal miste sin autoritet, straffes og forkastes av Gud. Og Jesus skal dø som en oppfyllelse av GT.

Men: Ikke Guds rike som skal tas fra jødene og gis til hedningene. Det er lederskapet som skal byttes ut, men folket forblir det samme. Gud planter ikke en ny vingård.

6. Hva betyr lignelsen for oss? Å avvise Jesus fører til dom. Vi må sørge for at folk er klar over dette.

JESUS FORUTSIER TEMPELETS ØDELEGGELSE (21:5–36)

- ➔ *19:41-44: Jerusalem skal ødelegges fordi de avviste Jesus*
- ➔ *19:45-46: “Røverhule” fra Jer 7, hvor Gud sier at tempelet skal ødelegges (586 f.Kr.)*
- Kontekst (v. 5-7): Når *tempelet skal ødelegges*, og hva tegnet er på at dette skal begynne.
- v. 8-19: Hva disiplene skal oppleve før tempelet blir ødelagt.
- v. 20–24: Tegn på at ødeleggelsen er nær (den jødiske krig 66-70 e.Kr.). Dette var en dom over Jerusalem (v. 22-24), og hedninger skulle få kontrollen.
- v. 25-28: Jesus kommer tilbake etter tempelets ødeleggelse
- v. 29-33: Tempelets ødeleggelse skal skje innen en generasjon (ca. 40 år), og det betyr at gjenkomsten kan skje når som helst etter dette.
- v. 34-36: Anvendelsen er å være åndelig våken og klar for Jesu gjenkomst hver dag, og å be om kraft til å holde ut.

Kirkehistorikeren Eusebius (tidlig 300-tallet)

“Medlemmene av menigheten i Jerusalem, ved hjelp av et ord gitt ved en åpenbaring til troverdige personer der, ble beordret om å forlate byen før krigen begynte og slå seg ned i en landsby i Perea kalt Pella. Til Pella emigrerte de som trodde på Kristus fra Jerusalem.”

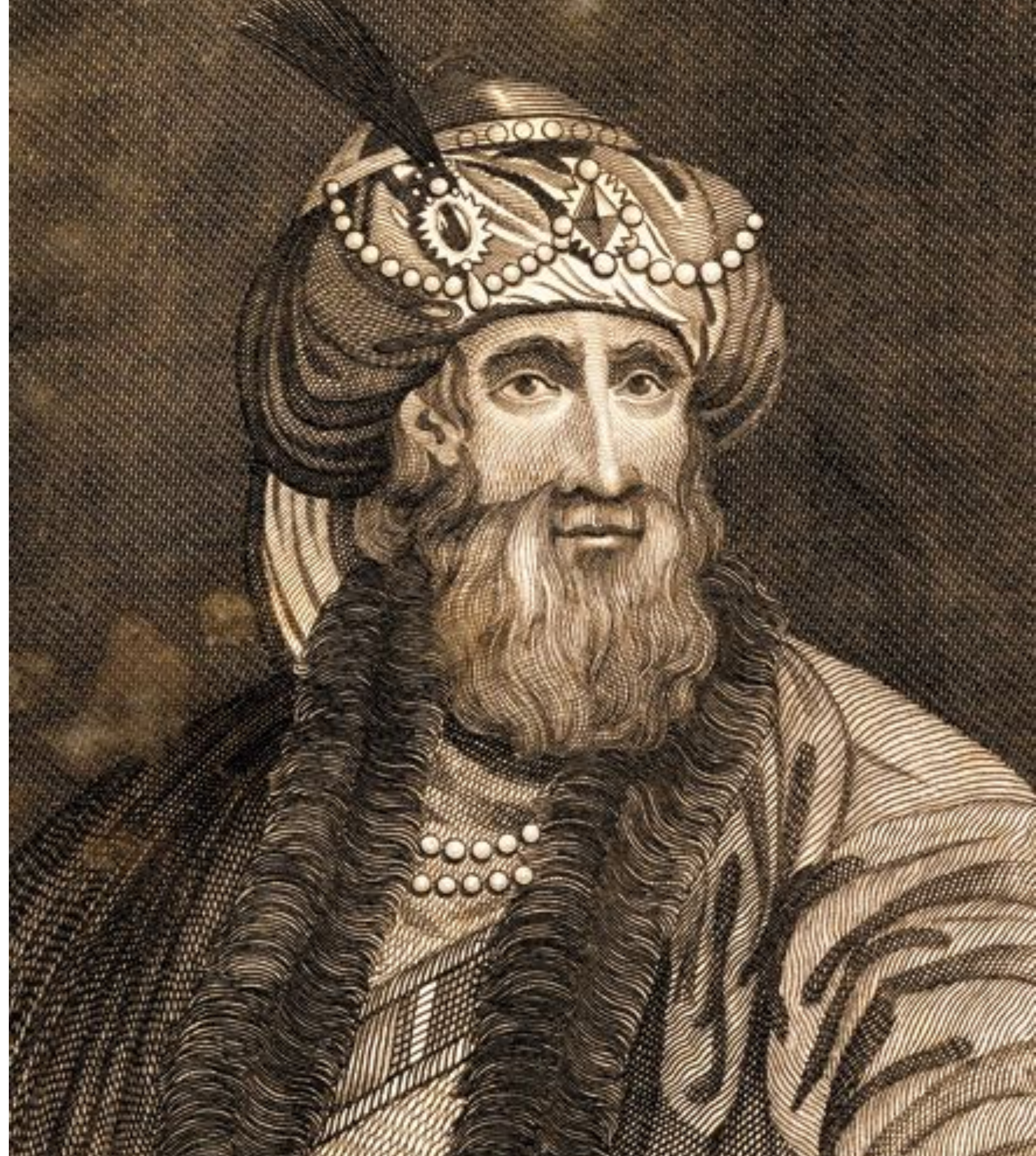
Kirkehistorie 3.5.

Historikeren Josefus

“Det brøt ut en unormal storm om natten, med den største voldsomhet og veldig sterk vind, med de største regnskyll, med stadige lyn, fryktelig torden og forbløffende rystelser og rumlinger som i et jordskjelv. Disse tingene var et tydelig tegn på at en ødeleggelse kom over menneskene, når verdensordenen havnet i slik uorden; og enhver ville gjette at disse undrene var en advarsel om store kommende ulykker.”

Den jødiske krig 4.4.5.

Kirkehistorikeren Eusebius (tidlig 300-tallet)

*“Enhver som sammenligner vår
Frelsers ord med resten av
historikerens nedskrivning av
hele krigen kan ikke unngå å bli
forbløffet, og å anerkjenne som
guddommelig og ytterst
imponerende den innsikten i
framtiden som blir åpenbart ved
vår Frelsers forutsigelse.”*

Kirkehistorie 3.7.

Ødeleggelsen av templet i Jerusalem i år 70 e.Kr.

EMMAUS-VANDRERNE (24:13-35)

De kjente ham ikke igjen så lenge de hadde egne oppfatninger av hvem han skulle være, og prøvde å få ham til å passe inn i dem.

Når han får lov til å åpenbare seg som den han er, da kjenner de ham igjen og innser at det er ham. Når han bryter brødet som et symbol på at han døde for alles synder.

MISJONSBEFALINGEN (LUK 24:44-49)

- “*Dette var det jeg talte om...*” —> 9:22, 18:31-34, 22:37 (24:6-7, 25-27)
- “alt **måtte** + **oppfylles**” (Guds plan)
 - *Messias skal lide og stå opp fra de døde tredje dag:* 1 Mos 3:15, Sal 16, 22, 31, 69, 110, 118, Jes 53, Hos 6:2, Jon 2:1...
 - Også hele Israels historie: Lidelse og eksil pga synd, tilbakevending og “oppstandelse” —> Luk 4: Jesus er oppfyllelsen av hele Israels historie.
 - og *i hans navn skal omvendelse og tilgivelse for syndene forkynnes for alle folkeslag:*
 - *omvendelse, synd og folkeslagenes frelse* er temaer gjennom hele GT (men spes. 1 Mos 12:3)
 - Jesus sier det “står skrevet”, men vi ser ikke dette uten Jesus.
 - **Misjon er en konsekvens av at Jesus har oppfylt GT. “Misjon er Bibelens spydspiss.”**
 - *Misjon er å forkynne omvendelse og tilgivelse for syndene i Jesu navn til alle folkeslag.*

HVA HAR LUKASEVANGELIET Å SI FOR VÅRE LIV?

1. Guds hjerte for de utstøtte, svake, fattige og lave er tydelig både i GT og hos Jesus. Han satte seg ned der andre så ned. Ser vi etter de som andre overser? Hvem er de utstøtte og lave i vårt samfunn?
2. Vi hedninger er ikke Guds andrevalg. Guds plan og hans evige hensikt, målet med hele universet, er evangeliet til alle. Så vi vet hva Gud vil. Hvordan kan vi bli med på dette?
3. Hva er rikdommens farer for disipler av Jesus i Norge i dag?

